

Palvelualojen
ammattiliitto
Servicefacket

**Valtuuston kevätkokous
17.–18.5.2022**

**Toiminnan ja talouden
suuntaviivat 2023**

Toiminnan ja talouden suuntaviivat 2023

Vuosi 2023 on PAMin kuluvaan liittokokouskauden viimeinen. Liittokokouskausi on edennyt historiallisten tapahtumien ja poikkeusolojen vallitessa. Vuoden 2019 kesäkuussa pidetyssä liittokokouksessa ei voitu aavistaa millaiset haasteet ympäröivä maailmantilanne asettaisi myös PAMin toiminnalle. Vuosi 2022 onkin tämän liittokokouskauden ensimmäinen vuosi, jona olemme lähes normaalissa toimintaympäristössä ja sitäkin varjostaa edelleen korona sekä sota Ukrainassa.

Vuoteen 2023 kohdistuukin paljon odotuksia PAMin sisäisen ja ulkoisen toiminnan osalta. Yhteiskunnan ja maailman tilanteen arviointi on tässä ajassa aivan erityisen vaikeaa. Tiedämme kuitenkin, että sekä PAMin liittokokous että eduskuntavaalit järjestetään vuoden 2023 aikana. Valtuusto päättää syksyllä 2022 PAMin jäsenmaksun mallista ja suuruudesta, joilla voi myös olla merkittäviä vaikutuksia PAMin vuoden 2023 toimintaan. Eri alojen palkkaneuvottelut alkavat jo syksyllä 2022 ja jatkuvat vuoden 2023 puolelle. Mikäli näissä neuvotteluissa ei päästä sopuun, alkavat neuvottelut koko työehtosopimuksesta. Vuodesta 2023 näyttäisikin tulevan varsin monipuolinen vuosi.

Sota hidastaa koronan jälkeistä talouskasvua

Venäjän hyökkäys Ukrainaan on heikentänyt koronaepidemiasta vahvasti palautuneen Suomen talouden näkymiä. Tuoreimpien ennusteiden mukaan bruttokansantuotteen kasvu jää kuluvaan vuonna 0,5–2,3 prosenttiin ja vuonna 2023 noin yhteen prosenttiin. Vielä menneenä talvena kuluvaan vuoden BKT:n kasvuksi odotettiin noin kolmea prosenttia. Kaikkiaan talouden kehitys jatkuu poikkeuksellisen epävarmana paitsi Venäjän aloittaman sodan myös yhä jatkuvien globaalien logistiikkaongelmien sekä mahdollisten uusien koronavirusaaltojen johdosta.

Sota ja sen johdosta asetetut sanktiot vaikuttavat Suomen talouteen ensisijaisesti tavaraviennin heikkenemisen sekä polttoaineiden ja raaka-aineiden tuonnin mahdollisten häiriöiden kautta. Venäjän rooli Suomen kauppakumppanina on pienentynyt merkittävästi viime vuosina, mutta korvaavien markkinoiden löytyminen nykyisillekin vientituotteille tulee olemaan hidasta. Kokonaisuutena vienti jatkaa kuitenkin kasvuaan, ja erityisesti palveluviennin odotetaan kasvavan vauhdikkaasti kuluvaan ja tulevaan vuosina. Investointien osalta näkymät ovat kaksijakoiset. Teollisuuden kone- ja laiteinvestoinnit ovat yhtäältä voimakkaassa kasvussa voimakkaan pandemian jälkeisen kysynnän tyydyttämiseksi. Toisaalta sodan jatkuminen nähdään riskinä mielikuvaan Suomesta turvallisena investointiympäristönä. Tällä olisi vaikutusta erityisesti yksittäisiin suuriin ulkomailta Suomeen suuntautuviin investointeihin.

Myös julkiset investoinnit kasvavat vielä lähivuodet voimakkaasti muun muassa hyvinvointialueiden perustamismenojen johdosta. Julkisen kulutuksen kasvun odotetaan sen sijaan pysähtyvän. Kaikkiaan finanssipolitiikan virityksen arvioiminen on tämänhetkisessä tilanteessa haastavaa, sillä epävarmuustekijät ovat suuria ja turvallisuusympäristön muutos vaatii poikkeuksellisia panostuksia puolustukseen sekä muun muassa energiainfrastruktuuriin.

Pandemian aikaisten logistiikka- ja tuotantopullonkaulojen aiheuttaman inflaation odotettiin alustavasti hidastuvan kuluvaan vuoden loppupuolella. Venäjän hyökkäyksen seurauksena kuitenkin erityisesti polttoaineiden hinnat ovat nousseet, ja inflaation odotetaan jatkuvan ainakin toistaiseksi voimakkaana. Myös elintarvikkeiden hintojen odotetaan kasvavan maailmanlaajuisesti tulevaan kuukausiin, sillä Venäjä ja Ukraina ovat keskeisiä viljojen sekä Venäjä ja Valko-Venäjä lannoitteiden viejämaita.

Korkea inflaatio on myös pudottanut kuluttajien luottamusta Suomen talouteen merkittävästi ja heikentää yksityisen kulutuksen kehitystä. Ostovoima kasvaa kokonaisuutena vahvistuneesta työllisyystilanteesta

johtuen, mutta palkankorotukset eivät vaikuta riittävän kasvattamaan reaaliensioita. Palveluiden kulutuksen odotetaan kuitenkin kasvavan yhä voimakkaasti – toki pääasiassa matalasta vertailukohdasta johtuen.

Sodan ja sanktioiden aiheuttama tarjontashokki on nostanut stagflaation mahdollisuuden jälleen keskusteluun. Tilanne, jossa hinnat kasvavat talouden supistumisesta ja korkeasta työttömyydestä huolimatta, olisi myös työmarkkinaneuvottelujen näkökulmasta vaikein mahdollinen, sillä ostovoiman säilyttäviä palkankorotuksia olisi tällöin erittäin vaikeaa saavuttaa. Toistaiseksi Suomessa on kuitenkin vallinnut pikemminkin laajamittainen pula osaavasta työvoimasta, jonka voi olettaa jatkuvan, ellei taloustilanteesta tapahdu vielä merkittävämpää käännettä heikompaan suuntaan.

Vähittäiskaupan voimakas kasvu tasaantui vuonna 2021 ja kääntyi myynnin määrällä mitattuna jopa lievään laskuun, kun erikoiskaupan myynti alkoi vahvan alkuvuoden jälkeen sakkaamaan erityisesti rautakaupan käännyttyä laskuun. Liikevaihdolla mitattuna etenkin päivittäistavara- ja elintarvikkeiden kauppa jatkoi kasvuaan johtuen hintojen merkittävästä kasvusta loppuvuonna. Tukkukaupassa läpi korona-ajan tasaisena jatkunut myynnin määrä kääntyi yhtä lailla loppuvuodesta laskuun samalla, kun liikevaihto jatkoi voimakasta kasvua hintojen vaikutuksesta johtuen. Kesällä 2021 Labore arvioi kuluvan vuoden tuotoksen kasvuksi sekä tukkukaupassa että vähittäiskaupassa 3,6 prosenttia. Hintatason kasvun johdosta todellinen kehitys jää todennäköisesti kuitenkin heikommaksi.

Omikronvariantin myötä talvella koettu uusi koronavirusaalto ja sen johdosta asetetut rajoitukset pysäyttivät matkailu- ja ravintola-alan hyvin käynnistyneen toipumisen, ja sota asettaa matkailun kehitykselle uusia epävarmuustekijöitä. Venäläisten matkailijoiden puuttumisen lisäksi Venäjän ilmatilan sulkeminen jättää Finnairille vain vähän kannattavia reittejä Aasiaan vähentäen sieltä saapuvien turistien määrää. Kesällä 2021 Labore arvioi kuluvan vuoden tuotoksen kasvuksi majoitus- ja ravitsemistoiminnassa 9,6 prosenttia, jolloin toimiala olisi jäänyt yhä hieman koronaepidemiaa edeltäneestä tuotannon tasosta. Ravintolarajoitusten jatkuttua helmikuulle 2022 ja sodan vaikutuksista matkailuun johtuen kuluvasta vuodesta on todennäköisesti tulossa matkailu- ja ravintola-alalle tuolloin odotettua heikompi.

Turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalveluissa sekä euromääräisen liikevaihdon että tuotannon volyymin kasvu on jatkunut vahvana kuluvan vuoden alkupuolelle. Kiinteistön- ja maisemanhoidossa tuotannon volyymin kasvu on tasaantunut, mutta liikevaihdon kasvu on jatkunut hintojen nousun vaikutuksesta. Rakentamisen odotettu kohtuullinen vire sekä kuluvana että tulevina vuosina edistää näiden tukipalvelutoimialojen kehitystä. Kesällä 2021 Labore arvioi kuluvan vuoden tuotoksen kasvuksi kiinteistön- ja maisemanhoidossa 3,0 prosenttia ja turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalveluissa 4,9 prosenttia.

Työllisyyden kasvun odotetaan pysähtyvän, epätyypillisen työn osuus kasvanut jälleen merkittävästi

Työllisyys on palautunut vahvasti rokotekattavuuden kasvun ja koronavirusepidemian johdosta asetettujen rajoitusten väistymisen myötä. Työllisyysasteen trendi jatkoi helmikuussa 2022 yhtäjaksoista kasvuaan nousten 74,0 prosenttiin. Myös työttömyysasteen trendi on laskenut lähelle epidemiaa edeltänyttä tasoaan, 6,8 prosenttiin. Venäjän hyökkäyksen jälkeen päivitettyjen ennusteiden mukaan työllisyysasteen odotetaan kuitenkin jäävän kuluvana vuonna keskimäärin 73,5–74,0 prosenttiin ja vuonna 2023 noin 73,7 prosenttiin. Keskimääräiseksi työttömyysasteeksi odotetaan puolestaan kuluvana vuonna 6,6–6,8 prosenttia ja vuonna 2023 sen odotetaan kasvavan hieman 6,7–7,2 prosenttiin.

Suomen hallituksen vuoden alussa linjaamien uusien työllisyystoimien vaikutus työllisyysasteeseen tulee jäämään vähäiseksi, eikä toimilla poikkeuksellisesti asetettu tavoitetta työllisten määrällä mitattuna vaan niillä tavoiteltiin julkisen talouden vahvistumista. Vuonna 2021 päätetyistä työllisyystoimista merkittävimpiä ovat päätökset työperäisen maahanmuuton edistämisestä, kuntien uudesta työllisyyspalvelujen rahoitusmallista sekä jatkuvan oppimisen uudistuksesta.

Työllisyyden kasvu on valitettavasti tapahtunut pääasiassa epätyypillisen työn lisääntymisen kautta. Jatkuvan kokoaikatyön osuus kaikista palkansaajista oli vuonna 2021 enää 71,7 prosenttia, ja jatkuvaa kokoaikatyötä teki peräti 61 000 palkansaajaa vähemmän kuin vuonna 2020. Osa-aikatyötä tekevien osuus kaikista palkansaajista on kasvanut ennätykselliseen 17,6 prosenttiin, vaikka nouseva kehityskulku katkesi hetkellisesti vuonna 2020. Epäsäännöllisen työn voimakas yleistymisen heikentää yhteyttä työllisten määrän ja julkisen talouden välillä.

PAMin suurten toimialan työllisyyskehitys oli vuonna 2021 kaksijakoinen. Palkansaajien tehtyjen työtuntien määrä laski vuoteen 2020 verrattuna tukkukaupassa 5,9 prosenttia ja kiinteistön- ja maisemanhoidossa 0,3 prosenttia. Vähittäiskaupassa tehtyjen työtuntien määrä kasvoi 9,0 prosenttia saavuttaen jo lähes vuoden 2019 tason. Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa kasvua tuli 7,7 prosenttia, mutta vuoden 2019 tasosta jäätin yhä peräti 24,5 prosentin päähän.

Vähittäiskaupan työtuntien kehityksen voi odottaa kääntyvän pian jälleen laskuun, kun päivittäistavarakaupan kasvanut kysyntä ei enää riitä kääntämään pitkään jatkunutta laskevaa trendiä. Majoitus- ja ravitsemistoiminnan osalta on selkeää, että alalta on koronaepidemian aikana siirtynyt suuri joukko työntekijöitä turvallisemmiksi koetuille toimialoille, mutta rekisteritietoja näiden siirtymien laajuudesta ja kohdetoimialoista odotellaan vielä. Erityisesti ravintola-alaa odottaa viimeistään kesällä voimakas työvoimapula, joka saattaa johtaa ainakin paikallisesti kovaan kilpailuun osaavasta työvoimasta. Kiinteistöpalvelualan yrityksissä rekrytointivaikeudet ovat kasvaneet yhtä lailla, mutta pitkään osaajapulasta kärsineellä vartiointialalla rekrytointi-into vaikuttaa hieman laantuneen ainakin avoimien työpaikkojen määrällä mitaten.

Vähittäiskaupassa väliaikaisesti laskenut osa-aikaisen työn osuus palautui vuonna 2021 odotetusti koronaepidemiaa edeltäneelle tasolle. Majoitus- ja ravitsemistoiminnassa osa-aikaisen työn osuus jatkoi läpi korona-ajan kasvuaan. Kiinteistön- ja maisemanhoidon sekä turvallisuus-, vartiointi- ja etsiväpalveluiden toimialalla osa-aikaista työtä tehtiin puolestaan vuonna 2021 selkeästi vähemmän kuin vuonna 2019, vaikka kasvua nähtiinkin vuoteen 2020 verrattuna.

Eduskuntavaalit vaikuttavat poliittiseen ilmapiiriin

Vuosi 2023 tulee olemaan merkittävä poliittisen debatin ja vaalityön vuosi. Eduskuntavaalit käydään huhtikuussa 2023. Lisäksi tammikuussa 2024 käydään presidentinvaalit ja kesäkuussa 2024 europarlamenttivaalit. Näihin kaikkiin valmistautuminen on alkanut jo nyt, kun puolueet kisaavat gallupjohdosta ja määrittelevät omaa paikkaansa poliittisella kentällä.

Vaalien läheisyys vaikuttaa myös poliittiseen päätöksentekoon. Maan hallitus on jättänyt merkittävän osan työelämää kehittävästä aloitteestaan ja hankkeistaan viimeisteltäväksi vasta vuoden 2023 alussa. Tällaisia ovat esimerkiksi työehtosopimusjärjestelmän kehittäminen, palkkatukiudistuksen toimeenpano, palkka-tasa-arvon toteutumiseen liittyvät toimien toteuttaminen, pyrkimys helpottaa eri tulomuotojen yhteensovittamista sosiaaliturvassa sekä jatkuvan oppimisen parlamentaarinen uudistus. Lähestyvät vaalit voivat kuitenkin vaikuttaa siihen, miten hallitus ja eduskunta pystyy tekemään päätöksiä.

Ammattiyhdistysliikkeelle lähestyvät vaalit ovat ratkaisevan tärkeitä. Eduskuntavaalitulos tulee määrittelemään poliittisen ilmapiirin sekä lähivuosien päätöksenteon pitkälle tulevaisuuteen. Koronapandemian jälkeen ja sodan vaikutusten takia, on ensisijaisen tärkeää, että päätöksiä tehdään palkansaajien lähtökohdista ja työn tekijää arvostaen. Paine koronapandemian jälkeisen laskun maksamiseen on kova ja on hyvin todennäköistä, että säästökohteita haetaan kaikissa puolueissa. Voi olla, että politiikkaa tullaan tekemään kylmävien leikkauslistojen ja niihin liittyvien mielikuvien rakentamisella. Jo nyt on nähtävissä, kuinka valmistautuessaan tänä kesänä pidettäviin puoluekokouksiin jotkut puolueet tekevät avauksia, siitä mistä ja keiltä erityisesti tulisi leikata.

Leikkauslistojen lisäksi osa puolueista tulee vaaleissa ajamaan heikennyksiä niin työttömyysturvaan, työehtosopimusten yleissitovuuteen kuin järjestäytyneiden työntekijöiden asemaan. Tämän vuoksi palkansaajamyönteisten puolueiden menestyminen seuraavissa vaaleissa on mittamattoman tärkeää. Palvelualojen työntekijöiden äänen tulee kuulua päätöksenteossa. Työelämää tulee kehittää ja parantaa niin, että palvelualan työntekijöillä on mahdollisuus tulla toimeen omalla työllään myös tulevaisuudessa.

PAMin vaikuttamistyö lähtee pamilaisille merkityksellisten asioiden edistämisestä. PAM haluaa rakentaa yhteistä, kaikki mukana pitävää työelämää, ratkaisuhakuisella ja eteenpäin katsovalla tavalla. Tämän vuoksi PAM tulee tekemään aktiivista vaalityötä, jotta palvelualoille tärkeät aiheet nousevat esille ja niihin etsitään keinoja politiikan keinoin.

Päästäksemme sellaiseen tilanteeseen, jossa valittavat päättäjät ymmärtävät palvelualojen työntekijöiden näkemyksiä tarvittavista muutoksista, on palvelualojen työntekijöiden käytettävä mahdollisimman laajasti omaa oikeuttaan sekä asettua ehdolle että äänestää. PAM tulee kampanjoimaan yhteistyössä muiden liittojen ja keskusjärjestön kanssa sen puolesta, että jokainen palvelualan työntekijä käyttää arvokkaan äänensä tulevissa vaaleissa. Jokaisen liiton jäsenen tehtävänä on varmistaa, että äänestämisen tärkeys tulee selväksi jokaiselle työkaverille ja tutulle.

Mikäli tässä tavoitteessa epäonnistutaan ja Suomeen päädytään valitsemaan hallituskoalitio, joka ei ole palkansaajamyönteinen, tulee varautua siihen, että työelämän sääntelyä ja ennen kaikkea työntekijää suojaavia tekijöitä tullaan purkamaan aggressiivisesti. Mahdollinen työntekijän oikeuksiin kohdistuva kurittava politiikka, tulee vaatimaan koko liitolta vahvaa vaikuttamistyötä ja rohkeutta puuttua epäoikeudenmukaisuuteen myös tulevalla hallituskaudella.

Politiikan keskustelujen ytimessä turvallisuus ja oikeus työhön

Lähivuosien poliittista toimintaympäristöämme määrittelevät pitkälti koronapandemiakriisin tuomat muutokset sekä kasvava ympäristötietous ja ympäristöahdistus. Ilmaston lämpeneminen, äärimmäisten sääolojen yleistymisen, luonnon monimuotoisuuden väheneminen yhdistettynä jätteiden määrän lisääntymiseen, resurssien ylikäyttöön ja maaperän köyhtymiseen aiheuttavat kriisiytymistä. Palvelualojen näkökulmasta ympäristökriisissä on oleellista, että sosiaalinen kestävyys ja tasa-arvoisuuden lisääminen nähdään merkittävänä osana tätä ympäristönäkökulmaa. Oikein ratkaistuna ilmastokriisin vastaaminen voi johtaa yhdenvertaisuuden ja kestäväen hyvinvoinnin lisääntymiseen vastakkainasettelun ja levottomuuksien sijaan

Vuoden 2023 eduskuntavaalit ovat retoriikaltaan todennäköisesti turvallisuuteen keskittyvät.

Turvallisuuden nimissä tullaan keskustelemaan niin maan puolustuksesta, ympäristön kuormittuvuudesta, uusien pandemioiden uhasta kuin työn tuomasta turvasta. Ilmastopuheessa paino siirtynee myös työn tekemisen ekologisuuteen ja kuluttajien tekemien valintojen läpinäkyvyyteen.

Työmarkkinajärjestelmä muutoksessa

2000-luvun aikana voimistui suurten yritysten paine lopettaa keskitettyjen ratkaisujen solmiminen. Viimeinen varsinainen TUPO päättyi vuonna 2007 ja vuonna 2015 EK muutti sääntöjään siten, ettei enää solmi keskitettyjä ratkaisuja.

Lokakuussa 2020 Metsäteollisuus ilmoitti, ettei enää solmi alakohtaisia työehtosopimuksia, vaan ne solmitaan yritystasolla. Maaliskuussa 2021 Teknologiateollisuus jatkoi samaa linjaa ja perustettiin erillinen työnantajajohdistus, johon työnantajat voivat liittyä neuvotellakseen työehtosopimukset. Ainakin osa työnantajapuolesta näkee nykyiset työehtosopimukset ja erityisesti palkanmuodostuksen olevan tiensä päässä. Monella alalla toimivat uudet yritysjohtajat, jotka eivät halua kuulla mitään

aikaisemmasta ”korporatiivisesta systeemistä” ja esimerkiksi UPM on suoraan ilmoittanut, että se haluaa aloittaa työehtoneuvottelut nollasta.

Metsäteollisuus ja Teknologiateollisuus ovat osittain saavuttaneet työnantajapuolen tavoitteet sopimisen hajauttamisesta, mutta seuraako sama kehitys palvelualoille? Esimerkiksi turvallisuus ja kaupan alat muistuttavat monella tavalla Metsäteollisuutta, jossa muutamat suuret yritykset ovat dominoivassa asemassa.

Suomen työlainsäädäntö, sovittelujärjestelmä ja koko työmarkkinajärjestelmä on pitkälle perustunut valtakunnallisiin alakohtaisiin työehtosopimuksiin. Yleissitovuus on taannut vähimmäistyöehdot kaikille, mutta se ei nykyisellään toimi, jos työehtosopimuksia neuvotellaan yhä useammin yrityskohtaisesti. Sovittelujärjestelmä on osoittautunut rikkiäiseksi viimeistään vuoden 2022 neuvottelujen yhteydessä, jossa valtakunnansovittelija on yhä vahvemmin sijoittautunut työnantajien linjaaman ns. yleisen linjan vahtijaksi.

PAMin aloilla vuonna 2022 neuvoteltujen työehtosopimusten sopimuskaudet asettuivat kaksivuotisiksi ja palkankorotukset sovittiin vain ensimmäiselle vuodelle. Palkkoja korotetaan 2 % ja toisen vuoden palkankorotuksista sovitaan työehtosopimuksissa sovittuna aikana ennen toisen vuoden korotuksen voimaan tuloa. Näin ollen palkoista neuvotellaan eri aloilla loppuvuodesta 2022 ja alkuvuodesta 2023. Talouden epävarmuuden vuoksi on palkankorotusten neuvottelemisen lähellä niiden voimaantuloa hyvin perusteltua.

Mikäli palkoista ei päästä sopimukseen, voidaan työehtosopimus irtisanoa päättymään, jolloin sopimuskausi jää vuoden mittaiseksi. On siis varauduttava mahdollisuuteen, että vuoden 2023 aikana käydään jälleen työehtosopimusneuvottelut kaikilla PAMin aloilla. Tällöin edelleen tavoitteena on ainakin osa-aikaisten toimeentulon turvaaminen ja työssä jaksamisen sekä luottamusmiesten oikeuksien parantaminen. Työnantajien asenne käydä heti vuoden päästä uusia neuvotteluja työehtojen parantamisesta voi kuitenkin osoittautua myös palvelualoilla nihkeäksi.

Vielä on epäselvää, miten työmarkkinat ja palkanmuodostus Suomessa laajemmin tulee muuttumaan. Myös vuoden 2022 syksyn palkkaneuvottelujen malli on vielä epäselvä. Yhteiskunnallisessa keskustelussa on ollut esillä vaihtoehto keskitetystä palkkaratkaisumallista, joka elinkeinoelämän taholta on kyllä kiireesti tyrmätty. Muutos on kuitenkin varmaa ja tulevaisuus sisältää sekä uhkia että mahdollisuuksia.

Jo aikaisemmin on analysoitu PAMilaisten sopimusalojen tulevaisuutta eri näkökulmista ja vuoden 2022 loppuun mennessä muotoutuu PAMin linjaukset yksityisten palvelualojen työehtojen kehittämismahdollisuuksista sopimusaloittain. Samassa on arvioitava niin yrityskohtaisia tarpeita kuin erilaisten yrityskohtaisten ratkaisujen vaikutuksia valtakunnallisiin työehtosopimuksiin. Vuonna 2023 nämä linjaukset joutuvat mahdollisesti jo testiin, mikäli työehtosopimuksista neuvotellaan kokonaisuudessaan.

Eurooppalainen yhteistyö entistä merkityksellisempää

PAMin eurooppalainen ja pohjoismainen yhteistyö ja vaikuttaminen jatkuvat vuonna 2023, joka on nykyisen komission viimeinen kokonainen toimintavuosi ennen seuraavia europarlamenttivaaleja. EU-toimielinten asialistoilla painavat eniten helmikuusta 2022 alkaen muuttunut turvallisuuspoliittinen tilanne, ilmastonmuutoksen torjuminen, pandemian loppuvaiheen elvytys ja Unkarin oikeusvaltion tuhoamista suitsivat toimet.

Nykyinen komissio on ennen vuotta 2023 todennäköisesti jo saanut tuotettua merkittävimmät työ- ja sosiaalipolitiikkaan liittyvät lakialoitteensa. Näitä ovat direktiiviehdotukset vähimmäispalkkojen parantamisesta, palkka-avoimuudesta sekä digitaalisilla alustoilla työskentelevien oikeuksien

parantamisesta. PAMin vaikuttamistyö näissä sekä yritys vastuudirektiivissä, joka mainituista aloitteista todennäköisimmin saattaa edelleen olla pöydällä vuonna 2023, jatkuu.

Mahdollisia uusia, palvelualoille tärkeitä aloitteita voisivat vielä vuonna 2023 olla EWC-direktiivin parantaminen sekä aloite työntekijän oikeudesta olla tavoittamattomissa. Ilmastonmuutosta hillitsevässä työssä tärkeänä pysyy edelleen työntekijöille oikeudenmukaisen siirtymän takaaminen. Digitalisaation monitahoisia vaikutuksia palvelualoille kartoitetaan ja niitä työstetään eurooppalaisessa yhteistyössä edelleen. Suuremmista, eurooppalaisista palkansaajaliikkeen kokouksista vuodelle 2023 osuu UNI Europan kaupan sektorin konferenssi.

Ukrainan sodan, Venäjälle asetettujen pakotteiden ja venäläisestä energiasta irtautumisen myötä elinkustannukset kallistuvat, eikä Euroopan unionissa haluta tämän johtavan levottomuuksiin ja ääriliikkeiden tai keltaliivien kaltaisen liikehdinnän kasvuun. Unionin onkin kiinnitettävä yhä enemmän huomiota työssäkävien köyhyyteen ja heikossa työmarkkina-asemassa olevien tilanteeseen. Kauden aikana PAM valmistautuu europarlamenttivaaleihin, jotka ovat keväällä 2024.

Globaaliympäristön haasteet

Jo vuosia kestäneen ja edelleen jatkuvan koronapandemian vahinkojen korjaaminen vie aikaa. Muun muassa miljoonien menetettyjen työpaikkojen vaikutukset kuten työttömyyden räjähdysmäinen kasvu, äärimmäisen köyhyyden ja eriarvoistumisen lisääntyminen kuten myös erittäin vakavien ihmisoikeusloukkausten lisääntyminen pandemian aikana edellyttävät maailmanliitoilta sitkeää ja pitkäjännitteistä työtä vielä kauan. PAMin edustamista sektoreista turismi ja kauppa kärsivät pandemiasta eniten kaikkialla maailmassa. Kriisistä palautuminen on osoittautunut hitaaksi ja myös epävarmaksi nykyisessä maailmantilanteessa. Muun muassa ILO on joutunut korjaamaan ennusteitaan pessimistisemmiksi.

Vuosi 2023 on palvelualojen maailmanliittojen supervuosi: sekä IUF että UNI Global pääsevät vihdoin järjestämään pandemian takia siirretyt maailmankongressinsa. Kongresseissa linjataan palvelualojen ammattiliittojen tulevien vuosien globaali agenda ja painopisteet. Yksityisillä palvelualoilla tullaan keskittymään jatkossakin järjestäytymisasteen kasvattamiseen ja liittojen neuvottelukapasiteetin rakentamiseen, työhön monikansallisten yritysten vastuullisuuden lisäämiseksi ja globaalien puitesopimusten neuvottelemiseksi sekä kestävä kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Muita tärkeitä teemoja globaalitasolla ovat oikeudenmukainen siirtymä hiilineutraaleihin yhteiskuntiin eli ay-liikkeen ratkaisut ilmastokriisiin, tekoäly ja digitalisaatio, työterveys- ja turvallisuuskysymykset, tasa-arvotyö sekä työ eriarvoistumisen vähentämiseksi.

Yritysten globaalien tuotantoketjujen ja monikansallisten yritysten omien operaatioiden vastuullisuus on tärkeää maailmanliitoille ja se tukee työtämme työntekijöiden oikeuksien vahvistamiseksi. Varsinkin EU-tason ihmisoikeusperustaista huolellisuusperiaatetta koskevan direktiivin valmistelutyö heijastuu kaikkialle maailmassa. Ko. direktiivin tavoitteena on velvoittaa yritykset noudattamaan työelämän perusoikeuksia: järjestäytymisvapautta, oikeutta neuvotella kollektiivisesti sekä lapsityövoiman ja syrjinnän kieltoa. Ay-liike haluaa varmuuden, että säällinen työ ja työntekijöiden oikeudet toteutuvat kaikkialla - arvoketjuilla ja monikansallisilla yrityksillä on tässä merkittävä rooli.

PAM jatkaa urauurtavaa yhteistyötä Alkon ja IUF:n kanssa alkoholijuomien globaalien tuotantoketjujen vastuullisuuden lisäämiseksi tarjoamalla valituskanavan, jossa tieto tuotantomaan ihmisoikeusrikkomuksista kulkeutuu suoraan tilaajalle eli Alkolle. Olemme saaneet etumatkaa työhömme työntekijöiden oikeuksien toteutumisen puolesta, sillä vastaava valituskanava tulee pakolliseksi, kun EU:n HRDD-direktiivi saadaan voimaan. Siinä vaiheessa PAMilla on jo pitkä kokemus ja vankkaa osaamista yhteistyösopimuksemme ansiosta.

Tulevaisuuden osalta huolta herättää erityisesti sota Euroopassa ja sen moninaiset ja laajat vaikutukset. Välittömien vaikutusten lisäksi (laajempi uhka maailmanrauhalle, sotapakolaiset, ruokatuotannon ongelmat) on jo nyt nähtävissä mahdollista vakavia seurauksia ay-liikkeelle: polarisaatio Ukrainan sodan tuomitseviin liittoihin ja niihin, joilla on Putin-sympatioita. Pahimmillaan tämä vaikuttaa laajamittaisesti ay-liikkeen toimintakykyyn globaalitasolla, vähintään sillä saattaa olla suorat seuraukset solidaarisuusorganisaatioiden kuten SASK:in toimintaan esimerkiksi Latinalaisessa Amerikassa. Toivottavasti globaali ay-liike kuitenkin pystyy säilymään yhtenäisenä - ja toivottavasti kohta olemme lähellä aikaa, jolloin jälleenrakennus sodan runtelemassa Ukrainassa voi alkaa. Siihen tarvitaan myös vapaitten ja demokraattisten liittojen aktiivista osallistumista ja tukea.

Globaaleihin haasteisiin on löydettävä globaalit ratkaisut. Siksi ay-liikkeen kansainvälisellä yhteistyöllä on valtava merkitys myös PAMin edustamille aloille ja jäsenille.

**Palvelualojen
ammattiliitto**
Servicefacket

